

O JEDNOM LEVICOVÉM KONCEPTU (Ransdorfova teorie asynchronních meziformačních přechodů)

Jiří Malinský

Představa KSČM jako pevného unifikovaného monolitu, ukázněně jednajícího podle povelů z centra, je očividně, pokud přetrvává, inspirována předlistopadovou zkušeností. Kampaň k referendu o vstupu Česka do EU v r. 2003 jen potvrdila, co je známo již delší dobu: že poslanci a místopředsedové Ransdorf a Dolejš se stále výrazněji odlišují od vystupování ostatní KSČM. V této souvislosti se mluví o jejich reformních názorech. Méně se ví o tom, že dějinný kontext základů těchto názorů jde hlouběji, než je možno zjistit z jejich častého mediálního vstupování. Naopak: máme co činit s relativně propracovaným, vědecky zakotveným názorem, o němž je v každém případě dobré vědět. Tato pohnutka je také motivem následujících řádek, jež se snaží o jeho stručné přiblížení. Protože Ransdorfovy názory se vědomě dotýkají **podstaty vnitřních diferencí socialistického proudu** (podle Meyerova členění), pokusil jsem se o jejich zasazení do širší myšlenkové tradice českého sociálně demokratického hnutí.

„**Ransdorfismus**“ lze považovat za původní, metodicky i metodologicky **vícerozměrový potenciálně univerzální levicový koncept**, implicitně i explicitně v sobě zahrnující aplikaci ekologickou, ekonomickou, sociologickou, filozofickou, historickou i prognostickou (futurológickou). Základem-podstatou konceptu-teorie tohoto současného českého demokratického marxisty je **teorie revolucí**, charakterizovatelná rovněž jako **teorie asynchronního i synchronního přechodu mezi sociálně ekonomickými formacemi**, jejíž potenciální revoluční přínos spočívá ve *zvícerozměrovávání kategorie pokroku*, jehož dobovokontextuálním prvkem je **vývojové (evolucionistické) východisko**. Ransdorfistický koncept je plnohodnotným vkladem do diskusí o smysluplnosti marxovského systému i dědictví a je vtělen především do jeho dvou knih *Nové čtení Marxe I* (Praha 1996, původní název *Metodologické základy prognostiky*) a *Hledali spravedlivější svět I Od Luthera po Jeffersona* (Praha 2000). Právě tato Ransdorfova **zatím životní díla** (pro autorovo duchovní mládí a zjevně potence vzestupnou kreativní perspektivu) jsou podle mého přesvědčení dlouhodobě očekávanou odpovědí na podněty, obsažené jak v konstataci významného činitele exilové strany Miloše Vaňka (*„Úkol takto viděný je rozsáhlý a složitý. Nevypořádala se s ním dosud ani jedna z „živoucích“ – neřku-li exilových – stran s marxistickou minulostí. V našem případě je však zjednodušen překvapující okolností, že marxismus v našich zemích nenašel ani jediného následovníka, který by byl býval schopen ovládnout Marx-Engelsův dialektický systém v jeho dějinně filosofických, sociologických, hospodářsko-teoretických a politických důsledcích, aplikovat jej na rozbor českých a slovenských dějin a vůbec nějak „tvořit“ v duchu marxistické teorie. Stejně překvapí, že také na protimarxistické frontě se za padesát let – kromě Masarykovy **Sociální otázky** – nevynořil ani jediný obsažný spis, který by byl shrnul výtěžky novějších prací revisionistických nebo další vývoj revolučně-evoluční kontroverze“* /s. 220/) v exilovém sborníku *Osmdesát let československé sociální demokracie* (Londýn 1958) i **invenčním navázáním** na tradici Masarykovy *Otázky sociální. K v podstatě shodným závěrům o 40 let později dospívá také Ransdorf.*

Ransdorfismus je jednak výsledkem autorovy *plodné, dnes již takřka třicetileté práce*, zahrnující výzkumy na rozsáhlém výzkumném předmětu (od nejstarších dějin po prognostické výhledy přes badatelské i cestovatelské výlety i do neevropských civilizačních okruhů, znalost 17 jazyků, až po osobní globální praktickou zkušenost z četných Ransdorfových cest z titulu jeho někdejší funkce zahraničního místopředsedy KSČM), jednak obsahovým plodem pohnutého historického období – poslední třetiny 20. století. Oscilace mezi pojmy *Marx redivivus?* a *stalinismus* (stalinistický

komunismus, byrokratický socialismus, protosocialismus) by při nekorektním uchopení mohla vyvolat řadu *zmatečností*. Proto je nutné nejprve věnovat pozornost **genezi ransdorfismu a jejím objektivním předpokladům**.

Z např. Rupnikovy práce o dějinách KSČ i řady dalších souvislostí a odborných rozborů je zřejma **dvojí podstata** komunismu: **kreativně reformní šmeralovská** a **rigidně dogmatická stalinistická** (dále z patologického základu neméně patologickoextenzivně rozvíjená v různých verzích maoismu, ultramaoismu a jakobinismu revolučně demokratických režimů Jihu zejména v poslední třetině 20. století). Na konkrétním materiálu lze tuto tendenci doložit z vystoupení Šmeralova a Skalákova na komunistické konferenci 26.-29. září 1920. Ve svém vystoupení Šmeral výslovně uvedl: „*A teď jsem u toho komanda z Moskvy. Otevřeně vám zde prohlašuji, že není žádných povelů z Moskvy, a kdyby byly, že pro nás nemohou býti působivými do té míry, abychom opustili radu svého vlastního rozumu a abychom revoluci sociální, kterou ve své zemi chceme dělati, nedělali vlastními prostředky, vlastní methodou. Ne po rusku, ale po česku. (Výborně)*“ (s. 115 sjezdového protokolu). A dále: „*Když jsem byl v Rusku a řekl jsem, že jdeme za revolučním cílem, ale že nemohli jsme šablonovitě převzít taktiku, vypracovanou ruskou teorií, že myslíme, že výsledky naší vlastní taktiky jsou lepší, než jakých docíleno bylo mezi massami na př. ve Vídni nebo v Budapešti, nebylo sice hned naše stanovisko chápáno, ale myslím, že na konec ruští soudruzi správnost našeho postupu při nejmenším aspoň do nynější doby uznali.*“ (s. 119-120). A konečně: „*Nikomu tyto myšlenky nevnucuji. Tyto věci není možno dokazovat matematicky, jako že jedna a jedna jsou dvě; jsou to věci vystižení, tušení, instinktu. Komu cit šeptá, že přece je možno, abychom v klidu se vrátili k egyptským hrncům, v jakých se nám zdá život z doby před r. 1914, kdo nepočítáte s tím, že život se nachází v dějinné krizi opravdu revoluční, nenásledujte mých myšlenek! Sám pochopím každého, komu se bude zdáti lehkomyšlností nebo romantismem, co tady mluvím. Já však to za lehkomyšlnost ani romantism nepokládám. Po celé dny, skoro bych řekl s posvátným rozechvěním, přemýšlím o těchto možnostech. Ale jsou-li mezi vámi, kdož svým citem dospívají k přesvědčení, že uprostřed sociální revoluce opravdu stojíme, že stará epocha se propadá a vystupuje nová, že nacházíme se v takovém období, jako když vyvrácena byla říše římská, do minulosti klesal středověk, k těm mluvím: Pudí-li vás vnitřní šepot, abyste aktivně zasáhli do tohoto proudu, rozhodněte se! A když se rozhodnete, budete jinými lidmi.*“ (s. 129) V hutném Skalákově vyjádření by **diktát z Moskvy (byl) i diktátem nad Moskvou**. Přesněji, hutněji a výstižněji **podstatu** tohoto **vnitřního** komunistického **rozštěpu** lze postihnout jen **stěží**. Tyto výroky jsou nesporně také názornými příklady *skutečné obsahové náplně* stalinistického pseudopojmu **sociálfašismus** (později také revizionismus, trockismus, pravá úchylnka apod.).

Skutečnost, že *stalinistický* Sovětský svaz se stal přímým spojencem *hitlerovského* Německa (pakt Stalin-Hitler z 28. září 1939) a před zákonitým krachem v letních měsících 1941 byl doslova zachráněn rasisticky založenou brutální národnostní politikou nacistických okupantů (rozporuplným plodem této skutečnosti se vedle jiných stalo *Vlasovovo hnutí*), se nemohla neprojevit v *pozdním stalinismu* (1945-1953/56). Deziluze ze zločineckých procesů a systémově sebevražedného rigidního ekonomického i sociálního kursu, nesená přípravami na rozpoutání třetí světové války (obrana socialismu na březích kanálu La Manche) byla podnětem pro objektivní utváření **zárodků osmašedesátnického (reformně komunistického) hnutí**. *Akční program*, *programová studie Civilizace na rozcestí* (Praha 1966) nebo podkladové materiály pro připravovaný zářijový XIV. sjezd (1968) jsou jasným pramenným důkazem (srv. *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ* (1970) a *Sborník z dokumentů z konference k 15. výročí Poučení* (1985). Osmašedesátnické hnutí Pražského jara „socialismu s lidskou tváří“ tak vystupuje historicky jako **druhá vlna šmeralovského reformního komunismu**.

Zprostředkovaná, **zpětnovazebně působící atmosféra** pozdně stalinistické normalizace, již pro potřeby tohoto pohledu dělím do několika období (1969-1971 konstitutivní prosazení s vyvrcholením XIV. sjezdu KSČ 1971, 1971-1977/79 radikální fáze ukončená hospodářským zhroucením jako důsledku dvou ropných šoků 1973-74 a 1979-80, období dílčí restaurace 1977/79-1984/85, agónie

(1985/86-1988/89), vyvolala u části nestalinistické mladé generace potřebu hledat **pozitivní odpovědi**. Ojedinelá povaha *svérázného ransdorfovského postakademického autodidaktismu*, podložená průřezovým vzděláním a navazujícím sebezvděláváním včetně 8letého působení na Prognostickém ústavu ČSAV (1984-1992/93), **plně srovnatelného** s polyhistorizujícím přístupem Marxovým či Masarykovým, tak vedla až k zrodu tohoto *pozoruhodného inspirativního konceptu*, historicky potenciální **třetí vlny šmeralovského reformního komunismu**. S nadsázkou - vzhledem k existenci řady srovnatelných analogií - tak lze prohlásit, že v sestavě soudobé KSČM lze z tohoto hlediska Ransdorfa nazvat „**Bohumírem Šmeralem naší doby**“. Srv. následující Ransdorfovu úvahu: „*Pokus o thermidor a zároveň obnovu socialismu osvobozením občanské společnosti podnikli českoslovenští komunisté roku 1968: po jeho násilném potlačení nastala doba thermidoru až do nástupu Gorbačova. Emancipace občanské společnosti měla podobu společenského pohybu, kde se proti byrokratickému režimu spojila široká koalice od krajní levice po krajní pravici. Proces, který v roce 1968 mohl probíhat v jedné linii, bude nyní probíhat po etapách.*“ (Hledali spravedlivější svět, s. 8; dále Hledali ...).

To nastoluje otázku Ransdorfových **ideových zdrojů a východisek**. Základem jsou Marxova díla: *Grundrisse, Ekonomickofilozofické rukopisy*, III. díl *Kapitálu* (reprodukční schémata), redefinovaný „marxovský“ Lenin (dialektika „řízeného thermidoru“. Srv.: „*Co je thermidor? Je to triumf reakce a protirevolučních sil? V marxistické literatuře se objevoval tento názor jako převažující, ale ve skutečnosti je thermidor ústupem, kdy dochází k racionalizaci dobytého dějinného terénu. Thermidor nikdy není návratem k výchozímu stavu: jedině to by bylo porážkou revoluce. U moderních revolucí zahajuje konstituování občanské společnosti, vytvoření ‚režimu normálnosti‘ proti ‚režimu mimořádnosti‘ z doby revoluční diktatury. Lenin posledních let usiloval o to, aby novým dějinným jevem se stal dobrovolný a záměrný, kontrolovaný thermidor: proti jakobínům měli v jeho očích bolševici tu přednost, že se dokázali dobrovolně a sami thermidorizovat, a to mělo být spojeno s racionalizací nového dějinného terénu. To je smysl NEPu ...*“ (Nové čtení, ss. 6-7, ztůčnil JM), vydatné odvolávky zejména na Heglovo dílo, práce Antonia Gramsciho, György Lukacse (koncept demokracie všedního dne); odkaz Pražského jara soustředěný v dílech Karla Kosíka, Cibulky, Roberta Kalivody, dílo a názory protestantského českého teologa Amedea Molnára atd.. Z českých sociálních demokratů uznává přínosnou invenčnost sociologizujících a marxizujících prací **Jana Slavíka** a metascientifizující záběr exilového předního sociálně demokratického programatika **Jaroslava Krejčího**.

Lze to doložit následujícími myšlenkami ze zmiňovaných Ransdorfových děl: „*Moderna jako projekt emancipace občanské společnosti je pozicí socialistů i v zemích bývalého socialistického bloku. Tím stojí jak proti koncepcím spojeným s bývalým disidentstvím, tak i proti ideologiím návratu, různým variantám konzervatismu. Cesta upevnování a emancipace občanské společnosti je v obou částech kontinentu nejnadějnější pro vytvoření politicky, hospodářsky i kulturně sjednocené Evropy.*“ (Nové čtení Marxe, s.9). Z tohoto hlediska tento reformní současný komunista-vědec vnímá pozitivně přínosný obecně civilizační rozměr Pražského jara, tak často zpochybňovaný i značnou částí naší strany: „*Smyslem československého experimentu ze šedesátých let bylo to, aby podstata nové dějinné iniciativy se začala pozitivně projevat i v každodenním životě lidí, aby byl zpochybněn panující koncept společenské racionality ve všech jeho podobách, tedy byrokratického socialismu i kapitalismu období masové spotřeby. Patřím k pokolení, které tento experiment oslovil, možná i proto, že naše generace vstupovala do svého občanského života a tím citlivěji vnímala atmosféru doby. Nejen pro Karla Kosíka, ale i pro mne trvá jak záblesk a tušení jediné cesty, která může lidstvo zachránit před globálními katastrofami, jako nesmělý náznak imaginace, z níž se jednou zrodí nové paradigma.*“ (Nové čtení, s. 5, ztůčnil autor)

Dějinný prostor, v němž se Ransdorfovy abstrakce pohybují, je rozsáhlý: v jednom případě (Nové čtení Marxe) se dotýká hranic **první a druhé přírody** (antroposféra, biosféra, noosféra), v případě druhém moderního pojetí evropské reformace **jako jejích dvou vln** (první anglo-česká, druhá franko-německá) včetně následné sekularizace společenského myšlení (zlomem anglická

buržoazní revoluce, v Hledali spravedlivější svět v kapitolách VII (*Puritánská revoluce*), VIII (*Pod zelenými prapory levellerů (revoluční původ teorie lidských práv)*) a IX (*Oheň v keři – Gerrard Winstanley*), jež je v druhé knize (Nové čtení) důsledně sledována až do **zlomu** rané a klasické fáze kapitalistické sociálně ekonomické formace.

Marxismus je v Ransdorfově projekci **pluralitním, rozmanitostním složitým směrem směřujícím k nové syntéze**. Toto směřování má vyhraněně *historistický ráz* (Marxovo a Engelsovo dělení věd na *historické a přírodní*; dějiny jsou v tomto ohledu **přírodně historickým procesem**). Ransdorf v této souvislosti upozorňuje na obdobná směřování v současných přírodních vědách: „*Nejvýrazněji můžeme tento pohyb rozporů v dialektických totalitách sledovat na přechodech mezi sociálně-ekonomickými formacemi, ale příklady toho nacházíme i v dnešní přírodovědě, která se postupně ‚historizuje‘; ukazuje, že nepřetržité přecházení je převládající formou přechodu od jedné kvality organizace hmoty ke druhé.*“ (Nové čtení, s. 129) Tomu také odpovídá ransdorfovská změna používaných ustálených překladů „výrobní síly“ a „výrobní vztahy“ – nově používá výrazy *produktivní síly* (zahrnují i duchovní část-moment společenské reprodukce) a *produkční vztahy*. S tím souvisí programový návrat k dalšímu marxovskému pojmu-kategorii: pojmu **sociálně-ekonomické formace** jako shrnujícího pojmu **podstatné (podstatové) stránky** společenské reality-skutečnosti. Podstatou pojmu sociálně-ekonomické formace jsou produkční vztahy, jež jsou rozhodující i pro rozvoj individuů. („*Od tohoto přístupu – Heglova panlogismu /MR/ - se Marx distancuje. Marxovi ‚metoda postupování od abstraktního ke konkrétnímu je pro myšlení pouze způsobem, jímž si osvojuje konkrétní a reprodukuje je jako duchovně konkrétní. Ale to naprosto není proces vzniku konkrétního samého. Myšlenka reprodukce je pouze zprostředkujícím momentem osvojování si světa člověkem, je momentem reálně rozšířené reprodukce bytí lidstva, strukturovaného celku lidské praxe. Marxistická metoda vědeckého zkoumání tak organicky sjednocuje dva základní postupy, oba póly: je vývojová, dialektická ve své podstatě, obsahující napětí, rozpor mezi nimi.*“ (Nové čtení, s. 22, podtrženo JM).

Pilířem ransdorfovského konceptu je **dynamizující a dialektizující kategorie zprostředkování**, založená na marxovských pojmech *gewordene Form* a *werdende Form*. Zprostředkování jevově vystupuje ve třech formách: jako **zprostředkování věcné** (hospodářské. základnové), **zprostředkování politickoinstitucionální** a **zprostředkování ideologické**. Chorobný (pádový) růst sféry zprostředkování (nadspotřeba) v imperiální fázi je příznakem ohlašujícím **konec** vývojově se vyčerpávající formace (rozvrat dialektické totality stupňovaným soustavným působením rozporů-protikladů). Z ní vyrůstá rovněž Ransdorffem „zprostředkovaná“ a oproti Marxovi dále rozvinutá **teorie formací**. S pozdním Leninem se Ransdorf shoduje na důležité metodologické myšlenky: **mezi buržoazně demokratickou a socialistickou revolucí není pevná hranice** (lze to oprávněně považovat za přitakání **rozmanitostnímu pojetí marxismu a mj. přiměřené respektování vrcholných okamžiků demokratického socialismu**).

Uvnitř jednotlivých formací (prvobytně pospolná, asijská, antická, feudální, kapitalistická) Ransdorf odlišuje *tři fáze*: **ranou (konstitutivní), klasickou a imperiální**. Obsahový potenciál těchto pojmů tvoří jednoznačné **uznání-zobecnění vývojových zvrátů i dlouhých období koexistence**. To je do značné míry dáno **prolínáním rané fáze** nastupující formace a **imperiální fáze** formace odcházející (vývojově vyčerpané). Z toho Ransdorffovi plynou některé praktickopolitické důsledky pro naši dobu. Pracuje tedy s pojmem **sociálně revolučních cyklů** postihujícím nejen *vzestupné, ale i sestupné nebo výslovně katastrofické momenty* dějinného pohybu (revoluční cykly husitský, nizozemský, anglický, reagrarizace Nizozemí v 18. století, konfrontace absolutistickofeudální Francie a menší, relativně chudobnější - a přesto nebo právě proto masivně expandující a posléze průlomově vítězné-úspěšné - kapitalistické Anglie atd.).

Existují *revoluce dvojího typu*: **první** probíhají na trajektorii imperiální-raná fáze na přechodu dvou formací, **druhé** jako přechody mezi ranou a klasickou formou uvnitř formace (nová formace nabývá *nezvratného rázu*). Provází je **rozšíření i prohloubení třídního boje včetně jeho nenásilných (zprostředkovaných) variant** (skandinávský model). *Vývoj k vyšším formám je tak*

(dialektickou) jednotou kontinuity i diskontinuity. V této souvislosti přebírá Ransdorf pro sovětový stalinistický model a jeho globální modifikace pojem-kategorii **protosocialismus** (použit na počátku 90. let i Vojtěchem Menclem). („*Kapitalismus a socialismus dnes neexistují jako abstraktní, vzájemně se vylučující protipóly: je třeba v nich spatřovat dva ideální typy, mezi nimiž je množství smíšených společností ... Je paradoxní, že postkapitalistické prvky rozvíjely ve značné míře společnosti, které byly u nás označovány za kapitalistické. V době po roce 1945 nebyl pojem ‚socialismus‘ v řadě zemí, kde historii ovlivňovali ve značné míře sociální demokraté a socialisté, pouhým výmyslem a tyto výsledky musí být přes svá četná omezení a současnou krizi ‚států blahobytu‘ vážně studovány. Tyto postkapitalistické prvky a rodící se novou společenskou racionalitu ve světě je třeba analyzovat; všechno pozitivní se musí stát součástí našeho života, aniž bychom ovšem usilovali o pouhou nápodobu.*“ (Nové čtení, s. 403-404, tučnou kurzívou zdůraznil JM).

Projevuje se to mj. v složitě genezi všech formací: prvobytně pospolná i asijská jsou **formacemi autarkními** vzhledem ke svým základním jednotkám (občiny, susediny, městské státy, raně a středně bronzové i železné civilizace v převážně úrodných poříčních údolích apod.); jsou to tedy **zablokované civilizace (kultury)**. Jejich destrukce přichází z **vnějšku** buď ekologickými katastrofami, nebo vpády kočovných pasteveckých etnik (alternativních zemědělských ekonomik neolitické a otrokářské epochy). V dobových pohledech – pokud jsme s to je rekonstruovat konceptem kulturního dědictví - se ovšem jednotlivé modely *jeví jako variantní*. Komplikovanější jsou **geneze vyšších formací**: antická vzniká buď z asijské, nebo přímo z prvobytně pospolné sociálně-ekonomické formace; obdobně i variantně bohatá formace feudální svým územním rozsahem poprvé převládající v planetární oikumeně; v genezi kapitalistické formace jsou rozhodující feudální východiska, **časoprostorová koexistence formací je oproti dřívějším obdobím snižována na minimum**. Popsané typy revolucí jsou spojitelné s „*postprvky*“ (formačně přechodové revoluce prvního typu) a „*protoprvky*“ (formačně přechodové revoluce druhého typu).

Aniž by sledoval konjunkturální záměr nostalgizujícího návratu (ve vnitrostranickém ptedypu KSČM výraz převážně pro stalinizující tendence), směřuje Ransdorf tedy průkazně **k jednoznačnému odsouzení stalinismu a značné faktické rehabilitaci masarykovsko-benešovské prvorepublikové tradice** a vlastnímu osobitému rozvíjení proslulému rámcovému benešovskému konceptu **demokracie socializující**. Přiklání se tak také *k evolucionizujícímu pojetí dějin*. V této souvislosti za svébytnou kvalitu považuje - jak už mnou bylo uvedeno - sociologizující přínosy dvou sociálně demokratických vědců: **Jana Slavíka** a **Jaroslava Krejčího**. („*Zvětšit se musí také přímá účast Čechů v mezinárodních institucích, zejména pak evropských. Naše země musí být připravena při integraci evropského kontinentu fungovat jako most mezi Východem a Západem. Tuto roli může plnit ovšem jen tehdy, bude-li sama vnitřně integrovaným celkem a schopna vystupovat jako rovnocenný partner mezi kulturními národy Evropy, a nikoli jako nesvéprávný přívěsek cizích zájmů.*“ Nové čtení, s. 405). V této souvislosti výslovně upozorňuji na jasné navázání na benešovský – ale i fischerovský (program *Za svobodu!*) - koncept **demokracie socializující** (v dikci EB demokracie zprostředkovávající významné, až převratné civilizačně kulturní impulsy).

S tím souvisí i příkré Ransdorfovo odsouzení stalinismu vnímaného jako jevu vnímaného v historickém pohybu i perspektivě. („*Ekonomickým vývojem jsme se zabývali tak dlouho proto, abychom si mohli plně uvědomit, že ‚přestavbové‘ problémy zemí sovětského bloku byly zakotvené už v problémech dvacátých let a v tehdejších způsobech jejich řešení. Stalinismus představuje komplex deformací, který se přetvořil časem v systém zahrnující každodennost, který si vytvořil svůj životní styl. Vnější znakem tohoto systému byla nadvláda byrokratismu, formálnosti, vnějškových forem, odvrát od skutečnosti a vytváření ‚pseudoskutečna‘. Takový socialismus ovšem vyhovoval politickým záměrům extrémní pravice kapitalistického světa a po druhé světové válce (a do jisté míry už před ní) se stalinisté a extrémní pravice objektivně ve světovém měřítku doplňovali. Příznačné je, že nejzjevnější podoby nabyly stalinismus po druhé světové válce, kdy už vymizely definitivně podmínky pro konzervování stavu občanské války, psychózy všemi obklíčené pevnosti,*

kdy skončila situace socialismu v jedné zemi.“ (Nové čtení, s. 347, zvýraznil JM). Tradiční vnímání stalinismu klasickou sociální demokracií jako **formy státního kapitalismu** je jen příznačným naším dokreslením *oprávněnosti* této pádné Ransdorfovy charakteristiky.

Historicky i prezentně praktickopoliticky ransdorffismus navazuje (bezprostředně, zprostředkovaně i zpětnovazebně) na historickou vazbu šmeralovského **austromarxismu** a palackovského **austroslavismu**. Tato vazba je obohacena o rozvíjení – třeba polemické – Masarykova, Benešova a Šmeralova prvorepublikového odkazu i dědictví Pražského jara (Ledna 1968). „Ransdorffismus“ **je otevřen i dalším podnětům**. Svou potencialitou *také* navazuje na **radikální sociální demokraticismus nejen Šmeralův**, ale i dalších vývojově nerozvinutých socialistických tendencí na přelomu 10. a 20. let 20. století (Neodvislá sociálně demokratická strana, Socialistické sjednocení ad.). Svým voláním po myšlenkové obrodě demokratického socialismu se přiklání k evolucionismu a hledání levicového východiska **soudobého stadia globalizace**. Ransdorff výslovně upozorňuje: „*Krise řady komunistických a sociálně demokratických stran souzní s krizí starého konceptu rovnosti. Je třeba si uvědomit, že egalitářské pojetí rovnosti není komunistické, ale že je socialismu cizí. Úkol odhalit konkrétnější, hlubší, pravdivější koncept rovnosti stojí tedy před komunistickým hnutím a je to zároveň výzva pro marxistické teoretiky. Předběžně lze říci, že toto pojetí musí být dynamičtější, s důrazem na uplatnění svobodné objektivitu: tedy nikoliv rovnost spotřeby, ale rovnost životních šancí.*“ (Nové čtení, s. 359, ztučnil JM) (V této souvislosti je zajímavé srovnání s částí Stivínova referátu k programu strany na zlomovém XVI. sjezdu ČSSDSD v r. 1930: „*Po převratu (28. říjen 1918 – JM), když se nahrnuly masy válkou zjitřeného lidu do naší strany, měli jsme stranu plnou lidí, kteří znali socialismus jenom z pomluv měšťáckých novin. Domnívali se opravdu, že socialismus je dělení všeho, co kdo má, že socialismus kašle na národnost, že socialismus znamená stejný plat za každoukoli práci, že dělnické demonstrace se pořádají proto, aby se mohlo drancovat, a stávky proto, aby je vůdcové prodávali. Z lidí takto vychovávaných se pak zrodila komunistická strana se všemi svými nedostatky a nectnostmi.*“ Protokol řádného XVI. sjezdu ČSSDSD konaného v Praze ve dnech 27.-29. září 1930, Praha Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství (Ant. Svěcený), Praha II, Hybernská 7, s. 97).

Ultrapravé křídlo KSČM (stalinističtí a ultrastalinističtí pohrobci) nikoliv náhodou opakovaně obviňuje tohoto výrazného českého politika a invenčního myslitele ze **sociáldemokraticismu**. Pádnost ransdorffovského odsudku normalizační fáze stalinistického režimu, vysvětlující zánik režimu **z dominance vnitřních příčin**, je vsutku – měřeno jejich zrakem – až provokující: „*K oživení života v celé společnosti i v našem hnutí došlo díky obrovské emocionální vlně zklamání nad tím, že konzervativní síly ve vedení KSČ léta přehlížely nazrálou krizi ve straně i ve společnosti, a tak se zdiskreditovalo vše, co se dalo: dobré jméno Československa, ideály socialismu, minulost dělnického hnutí i revoluční tradice. Uspokojení a samolibost, populistická demagogie a ohlupování, přehlížení fakt a ztráta smyslu pro realitu, to vše se otrěsně projevilo ve vší nahotě v době, kdy v bývalém SSSR začala tzv. přestavba, tehdy ještě chápána jako proces socialistické obnovy. Známé události po 17. 11. 1989 pak učinily konečnou tečku za dobou, kdy vedení KSČ mluvilo za všechny komunisty i za celou společnost.*“ (Nové čtení, s. 407, ztučnil JM)

Bylo by zastíráním skutečnosti, kdyby měl být nepřírozně vzbuzován dojem, že Ransdorff – podobně jako polistopadová společnost in toto – je zcela prost předlistopadové nostalgie. Důležitější než jeho některá kontroverzně interpretovatelná vystoupení jsou Ransdorffovy **praktické pozitivní politické činy**. Mj. k nim patří jeho příspěvek spoluautorství parlamentní deklarace k restitučním nárokům německojazyčných landsmanšaftů (spolu s poslanci Zahradilem a Laštůvkou), podpora vstupu do EU, podpora přiměřené vážnosti k památce první Československé republiky, rozvíjení tradice manifestu *Věrní zůstaneme*, velké zásluhy o uchování hmotného troj- i dvourozměrného kulturního dědictví socialistického proudu (Muzeum dělnického hnutí) či finanční podpora pro postavení pražského pomníku Milady Horákové apod.

Příznačné pro tyto jeho aktivity je Ransdorfovo plamenné vystoupení v druhočtení při projednávání Lex Beneš v poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky: „*Dámy a pánové, dovolte mi začít určitou osobní vzpomínkou.*

Já pocházím z kraje, který je blízko Kožlan, kde se narodil 28. května 1884 doktor Edvard Beneš, a vím, že v tomto kraji lidé vždy vzpomínali, že i když se v něm v pozdějších letech vyskytoval málo, kdykoliv navštívil tuto oblast, tuto končinu, vždy to byla pro lidi v tomto kraji obrovská událost, zejména po roce 1945, když se vrátil a dokumentoval, že splnil slib, který dal národu v roce 1938, že má i pro případ katastrofy svůj plán, tak tehdy ho vítaly opravdu zástupy. Víím, že moji rodiče vzpomínali na tuto událost, a já se domnívám, že je věcí určité historické spravedlnosti, aby toto hlasování dopadlo ve prospěch návrhu.

Chtěl bych říci, že dr. Edvard Beneš prokázal obrovskou odvahu, když se za první světové války pustil do zahraničí na pas, který byl velice chatrně udělán. Dostal se tam na přímé přání Tomáše Masaryka, který měl zoufale málo spolupracovníků v zahraničí. Samozřejmě byl nenahraditelným vyjednávačem v době Versailles, v době, kdy se složitě rýsovaly kontury nové Evropy. Samozřejmě je třeba připomenout pochybovačům také to, že byl to on, který vyjednal hranice československého státu. Bez Edvarda Beneše by hranice naší země vypadaly jinak. A to by si měli přiznat i na sousedním Slovensku, protože stačilo málo, aby pustil otěže vyjednávání Hodžovi, a najednou by se hranice ocitly někde u Nových Zámků. Jestliže naše země měla reálné a řekl bych obranyschopné hranice, ať už to dopadlo jakkoliv, je to zásluha Edvarda Beneše.

Chtěl bych připomenout i to, že Edvard Beneš byl nejen československým, ale také evropským politikem. Nepodleh nikdy nějakým pokusům o revanš, o pomstychtivost, a přičinil se o to, aby se s našimi sousedy uzavřely, řekl bych, rovnoprávné rozumné smlouvy. Pomáhal Rakousku z naprostého ekonomického rozvratu a napomáhal také tomu, aby Rakousko dostalo příslušnou finanční půjčku a mohlo překonat rozvrat. Je nespravedlivé, jestliže z Rakouska a Německa se dnes ozývají výpady proti dr. Edvardu Benešovi, že je dokonce srovnáván s Hitlerem, jak to dokonce učinily již v roce 1991 na Dni vlasti v Kronachu sudetoněmečtí představitelé. Dr. Edvard Beneš se snažil do poslední chvíle dohodnout. Je dnes k dispozici korespondence z druhé světové války s Wenzlem Jakschem, ale Wenzel Jaksch trval na platnosti Mnichovské dohody, a to samozřejmě byla podmínka, kterou žádný československý politik nemohl přijmout.

Je věcí spravedlnosti, aby dr. Edvard Beneš, který se zasloužil několikrát o náš stát jako ministr zahraničních věcí i jako významný evropský politik, dostal svou satisfakci. Žijeme totiž v době, vážení přátelé, kdy jako by chvílemi se vracel duch Druhé republiky. Nejvyšší státní vyznamenání dostali lidé jako Čep nebo Zahradníček, kteří v rámci druhé republiky útočili na Čapka, uštvali ho k smrti, stejně tak jako spisovatel Jaroslav Durych. A tito lidé jsou honorováni, oceňováni, dostávají nejvyšší státní vyznamenání. Dr. Edvard Beneš byl několikrát odmítnut z Hradu, dokud tam ještě seděl Václav Havel. Já se samozřejmě tomu nedivím, proč to bylo v této době. Ale dnes je jiná situace, je jiná politická konstelace v naší zemi. Myslím si, že je nesmírně důležité, aby právě Poslanecká sněmovna ocenila zásluhy dr. Edvarda Beneše o náš stát.

Dr. Edvard Beneš nebyl jenom člověkem, který se zasloužil o mezinárodní vztahy Československé republiky, o hranice, o politickou kulturu první republiky, ale byl také mužem, který pronášel velmi kritické soudy o politickém stranictví, varovná slova o politických stranách, které jakoby kolonizují veřejný život a podržují si ho. Jsou to varovná slova, která jsou zaměřena i vůči této sněmovně, a neměli bychom se odvracet štítivě od člověka, který měl na mysli kultivaci demokratického prostředí, novou podobu demokracie.

Chtěl bych říci, že jestliže Mnichov znamenal debakl předválečné demokracie, dr. Edvard Beneš z toho nevyvodil závěr, že demokracie je zbytečná, že demokracie prohrála, ale to, že prohrála pouze jedna forma demokracie, že o to intenzivněji je třeba vést zápas za hlubší, náročnější a komplexnější formy demokracie. Ve své knize, která vznikla z chicagských přednášek - DEMOKRACIE DNES A ZÍTRA - v knize, která byla mnohokrát vydána v následné době, která říká hodně i dnešku, samozřejmě předejmul ten směr vývoje, kterým šla Evropa a Severní Amerika

po druhé světové válce. Předvídal, že stále složitější problémy světa, jeho propojenost bude vyžadovat mezinárodní součinnost a multilateralismus v politice.

Edvard Beneš není odbytým politikem a myslitelem, ale je politikem a myslitelem, který hovoří i k naší době, k 21. století, se všemi svými přednostmi i slabinami. Je to muž, který nám má co říci, kterému jsme zavázáni. Myslím si, že jsme povinováni historickou spravedlností říci: **ano, byl to důstojný žák a nástupce Tomáše Masaryka, zakladatele našeho státu.** A bylo by i plivnutí na památku Tomáše Masaryka, pokud by hlasování vyznělo proti iniciativě, která je tu předkládána.“ (PS, 16. říjen 2003, protokol z jednání, <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/>, zvýraznil JM)

Problémem ransdorfismu zůstává – jsou-li mé informace přesné - , že nepřestal být **ideologií-konceptem v podstatě jednoho muže** (uvnitř KSČM mají existovat kroužky obírající se studiem ransdorfistického konceptu). Odlišně - až protikladně - je možné hodnotit jeho **metodologickou i gnozeologickou podnětnost.** Soudím, že je zde možno nalézt – ať už zprostředkovaně nebo bezprostředně - **nejeden cenný podnět.**

Historiografie ČSSD – a nejen ona, ale především programatika české sociální demokracie in toto – zde může řadu mimořádně silných inspirací. Mám na mysli schopnost uvažovat a vážit z širokého časoprostorového historického kontextu národního, evropského i globálního, která je charakteristickým znakem uvažování velkých českých myslitelů novověku Komenským počínaje a Masarykem a Benešem konče.

Činná historiografie ČSSD (historiografie konceptu kulturního dědictví – srv. definici kulturního dědictví subkomise kulturního dědictví z r. 2005: „Kulturní dědictví je *alternativní formou vztahu k minulosti*, která je **hodnotou**, jež je **předmětem zvláštní formy užití historické vědy /historiografie/**. Tato hodnota, jež zahrnuje *široký rozsah* od prostého poznání, estetických prožitků a etických stimulů v rovině kulturní po hodnoty psychické a sociální (např. pocity jistoty, stability, stálosti), je současně *odborným a transdisciplinárně založeným soustavným úsilím* postihujícím *místní svérázy* (genius loci) v obecně globalizujících souvislostech. Smyslem tohoto úsilí je snaha o *plné prožívání historické autenticity v její neredukované rozmanitosti*, která je pociťována jako cesta k tvorbě živého vztahu k minulosti formou maximálně dosažitelné reprodukce minulosti v pohybu co nejbližší k tomu, jak ji žil nebo mohl prožívat dobový současník */vkořeňování/*). Tato reflexe je přitom záměrně i spontánně **obohacována** o hledání, nacházení a integrování momentů, ukazujících do současnosti i budoucnosti blízké i vzdálenější, tj. jde tu nejen o v principu a v dobové souvislosti *kvalitativně nový způsob* rozumového, ale i citového a tuchového objevování a osvojování **dosažitelného časoprostoru v jeho jednotě stálosti i pohybu, změny i klidu, svátku, rituálu i všednodenního života.** Nositeli těchto hodnot jsou zpravidla **materiální statky (památky)** vytvořené člověkem ale i **tradice, technologie, názory, způsob života**, s nimiž se identifikuje lidské společenství v nejrůznějších úrovních a jež jsou tudíž **interindividuálně sdíleny** jako statek, jehož zničení je pociťováno jako **nereprodukovatelná nevratná ztráta.** Produkty těchto snah jsou buď nově vytvářená unikátní díla nebo příspěvky k zachování konstant /např. historické památky nebo paměť/“; citát pochází z Doktríny kulturního dědictví ČSSD).